

Ulkoasiainvaliokunta

Valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko (VNS 3/2024 vp): Asia on saapunut ulkoasiainvaliokuntaan mietinnön antamista varten. Asia on lisäksi lähetetty hallintovaliokuntaan ja puolustusvaliokuntaan lausunnon antamista varten.

Lausunnot

Asiasta on annettu seuraavat lausunnot:

- puolustusvaliokunta PuVL 10/2024 vp
- hallintovaliokunta HaVL 16/2024 vp

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- pääministeri Petteri Orpo, valtioneuvoston kanslia
- ulkoministeri Elina Valtonen, ulkoministeriö
- ulkomaankauppa- ja kehitysministeri Ville Tavio, ulkoministeriö
- puolustusministeri Antti Häkkänen, puolustusministeriö
- sisäministeri Lulu Ranne, sisäministeriö
- alivaltiosihteeri Jarno Syrjälä, ulkoministeriö
- alivaltiosihteeri Pasi Hellman, ulkoministeriö
- alivaltiosihteeri Outi Holopainen, ulkoministeriö
- oikeuspäällikkö Kaija Suvanto, ulkoministeriö
- osastopäällikkö Petri Hakkarainen, ulkoministeriö
- osastopäällikkö Juha Savolainen, ulkoministeriö
- apulaisosastopäällikkö Erik Lundberg, ulkoministeriö
- apulaisosastopäällikkö Markku Lampinen, ulkoministeriö
- apulaisosastopäällikkö Marianne Nissilä, ulkoministeriö
- itäosaston apulaisosastopäällikkö Mikko Kivikoski, ulkoministeriö
- yksikönpäällikkö Minna Laajava, ulkoministeriö
- erityisavustaja Matilda af Hällström, ulkoministeriö
- ulkoasiainsihteeri Sven Kilemet, ulkoministeriö
- suurlähettiläs Piritta Asunmaa, ulkoministeriö
- suurlähettiläs Marja Liivala, ulkoministeriö

Valiokunnan mietintö UaVM 14/2024 vp

- suurlähettiläs Juha Ottman, ulkoministeriö
- suurlähettiläs Kai Sauer, ulkoministeriö
- EU-asioiden valtiosihteeri Jari Luoto, valtioneuvoston kanslia
- diplomaattivastustaja Marja Koskela, valtioneuvoston kanslia
- EU-asioiden erityisavustaja Elisa Tarkiainen, valtioneuvoston kanslia
- Eurooppa-asioiden neuvonantaja Tuomas Tikkanen, valtioneuvoston kanslia
- kansliapäällikkö Esa Pulkkinen, puolustusministeriö
- osastopäällikkö, ylijohdaja Janne Kuusela, puolustusministeriö
- neuvotteleva virkamies Karoliina Honkanen, puolustusministeriö
- kansallisen turvallisuuden yksikön johtaja Petri Knape, sisäministeriö
- Puolustusvoimain komentaja, kenraali Janne Jaakkola, Puolustusvoimat
- tiedustelupäällikkö, prikaatikenraali Pekka Turunen, Pääesikunta
- päällikkö Juha Martelius, suojelupoliisi
- johtava asiantuntija Katri Liekkilä, Huoltovarmuuskeskus
- johtaja Teija Tiilikainen, Euroopan hybridiuhkien torjunnan osaamiskeskus
- ohjelmajohtaja Juha Jokela, Ulkopoliittinen instituutti
- tutkijatohtori Iro Särkkä, Ulkopoliittinen instituutti
- professori Veli-Pekka Tynkkynen, Aleksanteri-Instituutti, Helsingin yliopisto
- professori Tuomas Forsberg, Tampereen yliopisto
- apulaisprofessori Katri Pynnöniemi, Aleksanteri-Instituutti, Helsingin yliopisto
- sotatieteiden dosentti, tutkija Ilmari Käihkö, Helsingin yliopisto
- advisor, policy and practice Paula Olavinsilta, CMI - Martti Ahtisaari Peace Foundation
- johtaja, vaikuttamistyö Ilmari Nalbantoglu, Suomalaiset kehitysjärjestöt - Finnish Development NGOs Fingo ry
- pääsihteeri Terhi Suominen, Suomen Atlantti-Seura
- puheenjohtaja Elina Korhonen, Suomen 1325-verkosto
- puheenjohtaja Kari Välimäki, Suomen Rauhanliitto ry
- toiminnanjohtaja Anu Juvonen, DEMO Finland
- toiminnanjohtaja Helena Laukko, Suomen YK-liitto
- varapuheenjohtaja Nora Luoma, Suomen Sadankomitea ry
- vaikuttamistyön asiantuntija Vilja Härkönen, Amnesty International, Suomen osasto ry
- tutkija Linda Jakobson

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- ohjelmajohtaja Juha Jokela, Ulkopoliittinen instituutti
- vanhempi tutkija Matti Pesu, Ulkopoliittinen instituutti
- Liikenne- ja viestintävirasto, Kyberturvallisuuskeskus
- Pääsihteeri Terhi Suominen, Suomen Atlantti-Seura
- Kadettikunta ry
- Puolueiden kansainvälinen demokratiayhteistyö Demo ry
- Puolustus- ja Ilmailuteollisuus PIA ry
- Suomen Rauhanturvaajaliitto ry
- Reserviläisliitto ry
- Suomen Reserviupseeriliitto ry
- Maanpuolustuskoulutusyhdistys
- toiminnanjohtaja Maria Mekri, SaferGlobe - Peace and Security Think Tank

Valiokunnan mietintö UaVM 14/2024 vp

- Plan International Suomi
- Suomen YK-liitto
- WWF Suomi
- väitöskirjatutkija Bradley Reynolds, Helsingin yliopisto
- valtiotieteen tohtori Pekka Visuri
- tulevaisuudentutkija Risto Linturi, R. Linturi Oyj

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Aluksi

(1) Valtioneuvosto on antanut eduskunnalle ulko- ja turvallisuuspoliittisen selonteon (VNS 3/2024 vp). Selonteossa arvioidaan Suomen kansainvälistä toimintaympäristöä ja sen muutostekijöitä sekä määritetään Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan keskeiset painopisteet ja tavoitteet. Selonteko sisältää ensimmäistä kertaa myös Suomen Nato-jäsenyyden peruslinjaukset ulko- ja turvallisuuspolitiikan osalta. Suomen YK-strategia on sisällytetty osaksi selontekoa.

(2) Selonteossa painotetaan, että Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa tehdään vakavassa ja vaikeasti ennakoitavassa turvallisuusympäristössä. Suomen turvallisuusympäristö on muuttunut perustavalla tavalla ja pitkäkestoisesti. Selonteon mukaan Suomeen ei tällä hetkellä kohdistu välitöntä sotilaallista uhkaa, mutta sotilaalliseen voimankäyttöön tai sillä uhkaamiseen Suomea vastaan on varauduttava.

(3) Vaalikausittain annettava ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko on keskeinen Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan ohjausväline. Kansallisen ohjauksen lisäksi selonteko kommunikoi Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan linjaa kolmansille valtiolle. Selonteon toimintaympäristön analyysi muodostaa pohjan myös valmistelussa olevalle puolustuselonteolle sekä valtioneuvoston kansallisen turvallisuuden strategialle.

(4) Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan tärkein päämäärä on turvata Suomen itsenäisyys ja alueellinen koskemattomuus, estää Suomen joutuminen sotilaalliseen konfliktiin ja taata suomalaisten turvallisuus ja hyvinvointi. Selonteossa painotetaan Suomen tukevan kansainvälistä sääntöpohjaista järjestelmää sekä sen kehittämistä. Suomen turvallisuuden takeena on kolme lukkoa: vahva kansallinen puolustuskyky osana liittokunnan pelotetta ja puolustusta, jäsenyytemme Euroopan unionissa ja Natossa sekä edelleen vahvistuva kahdenvälinen ulko- ja turvallisuuspoliittinen ja puolustusyhteistyö keskeisten liittolaistemme ja kumppaneidemme kanssa.

(5) Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan perustana on sääntöpohjainen kansainvälinen järjestelmä ja kansainväliseen oikeuteen nojaava monenkeskinen yhteistyö.

(6) Selonteko käsittelee turvallisuutta laajasta näkökulmasta. Tämä on valiokunnan arvion mukaan välttämätöntä, jotta voidaan havaita ilmiöt ja niiden väliset yhteydet, jotka vaikuttavat Suomen turvallisuuteen. Turvallisuuden kannalta keskeisiä asioita ovat puolustuskyvyn ohella esimerkiksi talouden kilpailukyky, ilmastonmuutos, teknologinen kehitys, strategisten riippuvuu-

Valiokunnan mietintö UaVM 14/2024 vp

sien tunnistaminen ja hallinta, huoltovarmuus sekä yhteiskunnallinen eheys ja hyvinvointi. Selvää jakoa myöskään sisäiseen ja ulkoiseen turvallisuuteen ei voida tehdä.

(7) Selonteossa todetaan Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan perustuvan arvopohjaiseen realismiin. Suomi pitää kiinni tärkeistä arvoista, kuten demokratiasta, oikeusvaltioperiaatteesta, kansainvälisestä oikeudesta ja ihmisoikeuksista, rauhasta, tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta. Samalla Suomi on valmis vuoropuheluun myös sellaisten maiden kanssa, jotka eivät jaa näkemyksiämme ja arvojamme. Saaduissa asiantuntija-arvioissa viitataan käsiteparin joustavuuteen. Valiokunta painottaa, että joustavuus ei koske arvopohjaamme, mutta muuttuneessa turvallisuuspoliittisessa tilanteessa on jatkuvasti arvioitava kansainvälisen valtapolitiikan muutoksia realistisesti siten, että kansallinen liikkumavaramme turvataan.

Parlamentaarinen seuranta

(8) Eduskunta on vuodesta 2004 lähtien osallistunut ulko- ja turvallisuuspoliittisten selontekojen valmisteluun parlamentaaristen seurantaryhmien kautta.

(9) Valtioneuvosto asetti 19.10.2023 yhteisen parlamentaarisen seurantaryhmän sekä nyt käsiteltävänä olevaa ulko- ja turvallisuuspoliittista selontekoa että puolustusselontekoa varten. Seurantaryhmä jatkaa toimintaansa puolustusselonteon valmistumiseen saakka. Ryhmän tehtävänä on arvioida turvallisuusympäristön muutoksia ja niiden vaikutusta Suomelle, seurata selontekojen valmisteluja sekä käydä vuoropuhelua hallituksen kanssa. Seurantaryhmä piti ulko- ja turvallisuuspoliittisen selonteon valmisteluun liittyen 12 kokousta. Seurantaryhmä otti myös mandaattinsa mukaisesti kantaa valmistelussa olleisiin esityksiin kommentoiden selonteon eri osioita ja kokonaisversiota ennen sen lopullista hyväksymistä.

(10) Valiokunta painottaa, että parlamentaarinen seurantaryhmä antaa eduskunnalle mahdollisuuden käydä suoraa ja luottamuksellista vuoropuhelua valtioneuvoston kanssa jo selontekojen valmisteluvaiheessa. Valiokunta pitää tärkeänä kaikkien eduskuntapuolueiden edustusta seurantaryhmässä ja siten avautuvaa mahdollisuutta hallitus-oppositioasetelman ylittävään keskusteluun. Tällä menettelyllä on tärkeä merkitys laajan parlamentaarisen tuen varmistamiseksi ulko- ja turvallisuuspolitiikan sekä puolustuspolitiikan linjauksille. Myös puolustusvaliokunta kiinnitti lausunnossaan huomioita menettelyn merkitykseen ja sen turvaamiseen myös jatkossa (PuVL 10/2024 vp). Ulkoasiainvaliokunta edellyttää, että parlamentaarinen seuranta järjestetään myös tulevien selontekojen valmistelun yhteydessä.

Ulko- ja turvallisuuspoliittisen keskustelun merkitys

(11) Valiokunta toteaa selontekojen eduskuntakäsittelyn osaltaan edistävän turvallisuus- ja puolustuspoliittisista linjauksista käytävää avointa yhteiskunnallista keskustelua. Valiokunta pitää tätä tärkeänä. Suomessa tulee kiinnittää huomiota siihen, että ulko- ja turvallisuuspolitiikan kysymyksistä käydään riittävän laajaa keskustelua, johon myös kansalaisilla ja kansalaisjärjestöillä on mahdollisuus osallistua. Nuorten osallistumismahdollisuuksiin tulee myös kiinnittää huomiota.

Valiokunnan mietintö UaVM 14/2024 vp

(12) Valiokunta kiinnittää tässä yhteydessä huomiota myös kansanedustajien rooliin ulko- ja turvallisuuspoliittisina toimijoina ja näkee, että monipuolisen kansainvälisen aktiivisuuden ja vuoropuhelun merkitys korostuu tässä kansainvälispoliittisessa tilanteessa. Eduskunnan osalta voidaan todeta, että useat edustajat työskentelevät parlamenttien välisissä järjestöissä ja osallistuvat aktiivisesti niiden toimintaan, mukaan lukien vaalitarkkailuun ja erilaisiin monitorointitehtäviin. Lisäksi parlamenttien välillä on aktiivista kahdenvälistä vierailuvaihtoa. Valiokunta pitää tärkeänä, että eduskunnan lisäarvo Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittisten tavoitteiden edistämisessä hyödynnetään täysimääräisesti.

Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittinen toimintaympäristö

(13) Selonteko sisältää kattavan kuvauksen Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittisesta toimintaympäristöstä. Arvio Venäjästä ja sen kehityksestä on synkeä. Selonteossa kuvataan, kuinka Venäjän helmikuussa 2022 aloittama laiton hyökkäyssota Ukrainaa vastaan on jatkumoa niille aggressiivisille toimille, jotka Venäjä käynnisti Georgiassa vuonna 2008 sekä Krimillä ja Itä-Ukrainassa vuonna 2014. Venäjä on aggressiivisilla ja kansainvälistä oikeutta räikeästi rikkovilla toimilla horjuttanut kansainvälistä sääntöpohjaista järjestelmää ja vaarantanut rauhan ja vakauden Euroopassa. Selonteossa painotetaan, kuinka Venäjän Ukrainassa käymän hyökkäyssodan loppua ei ole näköpiirissä eikä uhkaa Venäjän sotatoimien laajentumisesta Ukrainan ulkopuolelle voida poissulkea.

(14) Saatujen asiantuntija-arvioiden perusteella valiokunta toteaa, että Venäjä on hyökkäyssodan myötä valinnut vastakkainasettelun lännen kanssa. Venäjä hakee määrätietoisesti tukea ja kumppaneita omalle lännenvastaiselle politiikalleen, jonka tarkoituksena on rakentaa kansainvälinen järjestys uudelleen. Hyökkäyssota on myös osoittanut selkeästi sen, että voimankäyttö on keskeinen osa Venäjän keinovalikoimaa ja maa on valmis käyttämään laajamittaista sotilaallista voimaa, myös siviilikohteita kohtaan, poliittisten päämääriensä saavuttamiseen. Venäjä myös käyttää ydinaseilla uhkailua vastuuttomasti politiikan välineenä. Valiokunta huomauttaa, että monet Venäjän strategiset tavoitteet, kuten autoritaaristen maiden aseman vahvistaminen globaalisti ja demokratian juurtumisen estäminen entisen Neuvostoliiton alueen maissa, ovat perustavalla tavalla ristiriidassa sen lähinaapureiden ja koko Euroopan vakauden kanssa.

(15) Valiokunta kiinnittää huomiota puolustusvaliokunnan lausuntoon (PuVL 10/2024 vp), jossa todetaan Venäjän kyenneen ylläpitämään ja myös kehittämään sodankäyntikykyään Ukrainassa käynnistä olevista taistelutoimista ja kokemistaan huomattavista miehistö- ja kalustotappioista huolimatta. Tuki keskeisiltä kumppanimailta, kuten Kiinalta, Pohjois-Korealta ja Iranilta on tässä keskeisessä asemassa, samoin kuin Venäjän kyky nostaa omaa puolustusteollista tuotantokapasiteettiaan. Valiokunta jakaa puolustusvaliokunnan lausuntoon kirjatun arvion, että nämä tiedot tarkoittavat sitä, että Venäjä muodostaa pitkäkestoisen turvallisuusuhkan Euroopalle ja asettaa sen vakavan haasteen eteen.

(16) Venäjän hyökkäys Ukrainaan on vaikuttanut perustavanlaatuisesti Suomen ja Venäjän kahdenvälisiin suhteisiin. Selonteossa todetaan Suomen pidättäytyneen poliittisista suhteista Venäjän kanssa maan rikkoessa hyökkäyssodallaan räikeästi kansainvälistä oikeutta ja YK:n peruskirjaa. Diplomaattisuhteet ovat toiminnassa, mutta kahdenvälinen viranomaisyhteistyö Venäjän kanssa on laaja-alaisesti jäädytetty. Viranomaisten yhteydenpitokanavat on säilytetty Suomen

Valiokunnan mietintö UaVM 14/2024 vp

kannalta välttämättömillä sektoreilla esimerkiksi rajaturvallisuuteen, rikostorjuntayhteistyöhön, liikenteeseen ja huoltovarmuuteen liittyen.

(17) Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että Suomen on kyettävä arvioimaan Venäjän sisäistä kehitystä ja ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa tarkasti. Tämä edellyttää vahvaa Venäjä-osaamista. Valiokunta toteaa näkymän Venäjälle olevan heikon edellä kuvatuista syistä, diplomaattista läsnäoloa lukuun ottamatta. Valiokunta toteaa, että tämä tilanne edellyttää kansallisesti jatkuvaa valppautta. Valiokunta pitää tärkeänä, että Suomessa huolehditaan monipuolisesta Venäjä-osaamisesta myös jatkossa.

(18) Selonteon mukaan Suomi tukee hyökkäyssodan kohteeksi joutunutta Ukrainaa sekä sen sodasta kärsiviä naapurimaita laaja-alaisesti. Tuki Ukrainalle ja maan suvereniteetille, itsenäisyydelle ja alueelliselle koskemattomuudelle on Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan keskeinen prioriteetti. Jatkuva kansainvälinen tuki on välttämätöntä Ukrainan puolustuskyvylle ja maan neuvotteluaseman vahvistamiselle, jotta hyökkäyssodan kohteeksi joutuneelle Ukrainalle varmistetaan oikeudenmukainen ja kestävä rauha, kun siitä aikanaan neuvotellaan. Suomi jatkaa Ukrainan tukemista kehitysyhteistyön, puolustussektorin tuen, siviilikriisinhallinnan ja humanitaarisen avun muodossa. Ukraina on lyhyessä ajassa noussut Suomen suurimmaksi kehitysyhteistyökumppaniksi. Valiokunta jakaa tämän selonteon arvion Ukrainan tukemisesta.

(19) Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan globaalia toimintaympäristöä leimaa maailmanpolitiikan valtasuhteiden murros, kiiivas strateginen kilpailu ja demokratioiden ja autoritääristen valtioiden välinen vastakkainasettelu, alueelliset kehityserot ja geotaloudelliset ristiriidat. Tämä horjuttaa kansainvälistä sääntöpohjaista järjestelmää.

(20) Yhdysvaltojen ja Kiinan välinen kilpailu poliittisesta, sotilaallisesta, taloudellisesta ja teknologisesta johtoasemasta maailmassa jatkuu. Taloudessa ja teknologiassa kilpailu on johtanut enenevässä määrin strategisiin, kansallisiin ja alueellisiin intresseihin perustuvan kauppa- ja teollisuuspolitiikan vahvistumiseen niin Yhdysvalloissa kuin Euroopassa. Kiina on tällaista politiikkaa harjoittanut jo pitkään. Tähän trendiin ei saatujen arvioiden mukaan ole muutosta näköpiirissä. Maat ja yritykset joutuvat yhä useammin tasapainoilemaan läntisten ja Kiinan markkinoiden välillä.

(21) Kiina on vahvistanut määrätietoisesti globaalia asemaansa. Kiinan ydinasevarustelu jatkuu merkittävänä. Kiina lähestyy kansainvälisiä aiheita usein kiristyvän suurvaltakilpailun näkökulmasta, ja sen suhteet Venäjän kanssa ovat tiivistyneet. Valiokunta pitää valitettavana saamiaan asiantuntija-arvioita maiden sotilaallisesta yhteistyöstä sekä siitä, että Kiinan vienti on keskeisin Venäjän sotatalouden mahdollistaja. Tämä jarruttaa EU:n ja Kiinan välisten suhteiden kehitystä. Tässä yhteydessä valiokunta kuuli huolestuttavia arvioita myös muiden maiden, kuten Intian ja Vietnamin, kaupasta Venäjän kanssa, joka myös osaltaan tukee Venäjän hyökkäyssodan jatkumista. Valiokunta pitää tärkeänä, että EU, Suomi mukaan lukien, jatkaa vaikuttamista näihin maihin tämän kehityssuunnan kääntämiseksi.

(22) Kiinan roolin globaali kasvu korostaa Kiina-asiantuntemuksen kasvattamisen merkitystä myös Suomessa. Suomi ja Kiina käyvät vuoropuhelua niin kahdenvälisistä kuin kansainvälisistäkin kysymyksistä. Valiokunta pitää tätä välttämättömänä globaaleihin haasteisiin vastaamiseksi.

Valiokunnan mietintö UaVM 14/2024 vp

Tässä vuoropuhelussa tulee keskustella myös Kiinan ihmisoikeustilanteesta. Kiina on Suomelle tärkeä kauppakumppani. Kiinan tavoitteet kriittisten tuotanto- ja toimitusketjujen kontrolloimisesta haastavat kuitenkin myös Suomea. Valiokunta pitää tärkeänä, että selontekoon on kirjattu pyrkimys toimia johdonmukaisesti strategisten riippuvuuksien hallitsemiseksi. Valiokunta yhtyy selonteon tavoitteeseen taloudellisen, teknologisen ja teollisen riippuvuuden vähentämisestä yhteiskunnallisen resilienssin vahvistamiseksi ja epäasiallisten vaikuttamispyrkimysten ehkäisemiseksi.

(23) Kansainvälisen sääntöpohjaisen maailmanjärjestyksen haastaminen on saanut vastakaikua monessa kehittyvässä maassa. Tämä ilmenee myös yhtenä syynä kasvavaan kiinnostukseen BRICS-ryhmää kohtaan. BRICS-maiden yhteisö on kasvanut merkittävästi vuonna 2024, kun siihen liittyivät Arabiemiraatit, Egypti, Etiopia ja Iran. Laajentuneen ryhmän yhteenlaskettu väestömäärä on noin 45 prosenttia koko maailman väestöstä ja ryhmän osuus globaalista taloudesta on noin 28 prosenttia.

(24) Valiokunnan kuulemien arvioiden mukaan Kiina ja Venäjä lähestyvät BRICS-ryhmää strategisesti, haluten luoda geopoliittisen vastavoiman Yhdysvalloille. Monille osallistujamaille primääri-intressit ryhmää kohtaan ovat geotaloudellisia ja vaihtoehtoihin valuuttajärjestelmiin liittyviä. Ryhmä ei ole monoliittinen, erilaisten intressien ohella joillakin mailla ryhmän sisällä on myös jännitteitä, esimerkiksi Kiinan ja Intian välillä. Valiokunta toteaa, että BRICS-jäsenyys itsessään ei ole tulkittavissa asettumiseksi länttä vastaan ja muistuttaa Suomen ja EU:n kumppanuudesta usean BRICS-maan kanssa.

(25) Afrikan geopoliittisen ja taloudellisen painoarvon kasvu on lisännyt ulkoisten toimijoiden kilpailua vaikutusvallasta maanosassa. BRICS-ryhmän laajentuminen voidaan nähdä tästä yhtenä ilmentymänä. Afrikka on myös Suomelle ja EU:lle tärkeä, ja sen kehitys vaikuttaa suoraan myös Euroopan turvallisuuteen. Selonteossa avataan Suomen poliittista ja taloudellista yhteistyötä Afrikan maiden ja alueellisten järjestöjen kanssa sekä tuodaan esille Afrikan kehittyvien markkinoiden mukanaan tuomat mahdollisuudet suomalaisyrityksille. Valiokunta pitää tärkeänä EU:n, ml. Suomen, ja Afrikan välisen tasaveroisen kumppanuuden kehittämistä määrätietoisesti. Se on myös olennaista maailmanlaajuisten kriisien ratkaisemiseksi.

(26) Selonteko sisältää myös kirjaukset Lähi-idän kriisistä. Suomi ja EU ovat tuominneet jyrkästi Hamasin 7.10.2023 aloittamat terroristiset hyökkäykset, joiden jälkeen Israelin viimeaikaiset sotatoimet Gazassa käynnistyivät. Hizbollahin iskujen jälkeen Israelin sotatoimet laajentuivat myös Libanonin alueelle. Valiokunta painottaa, että Suomen osana EU:ta on toimillaan edistettävä rauhaa, vakautta ja siviilien suojelua Lähi-idässä, tuettava tulitaukoon ja panttivankien vapauttamiseen tähtäävää diplomatiata sekä kestävä kahden valtion ratkaisun syntyä Israelin ja Palestiinan väliseen konfliktiin. Valiokunta painottaa tilanteen kiristyneen alueellisesti merkittävästi ja pitää tärkeänä sitä, että EU jatkaa työskentelyä vaarallisesti lisääntyneiden jännitteiden ja yhteenottojen de-eskaloimiseksi.

(27) Valiokunta huomauttaa, että Suomi ja EU ovat tunnustaneet Israelin oikeuden puolustautua kansainvälisen oikeuden nojalla niin, että se noudattaa sotilaallisissa toimissaan kansainvälistä humanitaarista oikeutta. Sotilaallisen voimankäytön tulee täyttää kansainvälisen oikeuden mukaiset välttämättömyyden ja suhteellisuuden vaatimukset. Valiokunta pitää tärkeänä sitä, että

Valiokunnan mietintö UaVM 14/2024 vp

Suomi toimii johdonmukaisesti kansainvälisen humanitaarisen oikeuden ja kansainvälisten tuomioistuimien puitteissa, joiden työtä se tukee. Valiokunnan kuulemat asiantuntijat painottivat Gazan humanitaarisen tilanteen olevan katastrofaalinen. Suomen osana EU:ta tulee edistää humanitaarisen avun perillepääsyä sekä YK-järjestöjen ja muiden avustusjärjestöjen mahdollisuutta toimia koko Gazan ja Länsirannan alueella. UNRWA:n mandaatti perustuu YK:n yleiskokouksen päätökseen. Valiokunta pitää tärkeänä sen mahdollisuutta toimia mandaattinsa mukaisesti. Lisäksi on toimittava myös Libanonin humanitaarisen tilanteen parantamiseksi ja Pohjois-Israelin rauhoittamiseksi.

(28) Valiokunta huomauttaa, että Venäjän hyökkäyssota ja Lähi-idän kriisi vievät suuren osan kansainvälisestä huomiosta. Samalla on tärkeää, että Suomi ja EU kiinnittävät huomiota ja suhtautuvat johdonmukaisesti eri konflikteihin globaalilla tasolla. Saadun selvityksen mukaan globaalien etelän tuen vähentyminen Ukrainalle YK-äänestyksissä liittyy osin kokemukseen EU:n epäjohdonmukaisesta suhtautumisesta. Tähän on valiokunnan mukaan tärkeää kiinnittää huomiota. Esimerkiksi Sudanin konfliktissa osapuolet ovat syyllistyneet laajoihin ja erittäin vakaviin kansainvälisen humanitaarisen oikeuden ja ihmisoikeussopimusten loukkauksiin ja rikkomuksiin, ml. sotarikoksiin ja rikoksiin ihmisyyttä vastaan. Selonteon tavoin valiokunta nostaa myös esille, että muut humanitaariset kriisit ja konfliktit esimerkiksi Syyriassa, Jemenissä ja Afganistanissa jäävät vaille riittävää huomiota. Ukrainan tuen rinnalla on tärkeää edistää humanitaarista työtä näillä konfliktialueilla.

Maailmanlaajuiset kehityskulut

(29) Selonteko sisältää kuvauksen maailmanlaajuisen muutosilmidiöiden vaikutuksesta Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan toimintaympäristöön. Valiokunta pitää tärkeänä, että selonteko huomioi painokkaasti planetaarisen kolmoiskriisin eli ilmastonmuutoksen, luontokadon ja saastumisen. Valiokunta painottaa, että luonnon ja ilmaston eteen tehtävillä toimilla on kiire, sillä ilmastonmuutos ja luontokato etenevät voimakasta vauhtia. Ilmastonmuutos ja kiihtyvä luontokato vaikuttavat konflikteihin kärjistävästi ja vaikuttavat esimerkiksi ruuan tuotantoon ja ruokaturvaan, energiasiirtymiin, huoltovarmuuteen ja tautien esiintyvyyteen. Valiokunta painottaa, että saastumiseen, ilmastonmuutokseen ja luontokatoon vastaaminen sekä ilmastotavoitteiden saavuttaminen vaativat kunnianhimoisia globaaleja panoksia, yhteistyötä ja kestäviä rahoitusvaihtoehtoja.

(30) Selonteko sisältää kirjaukset Suomen kehityspolitiikan tavoitteista ja painopisteistä. Suomen kehitysyhteistyötä kehitetään yhä enemmän kauppaa tukevan kehitysrahoituksen suuntaan. Valiokunta muistuttaa kehityspolitiikan, ml. sen sisällön ja rahoituksen, olevan tärkeä osa Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa sekä globaalia vaikuttamista ja vastuunkantoa. Kehitysyhteistyön päämäärät perustuvat YK:n kestävä kehityksen tavoitteisiin, joiden toteutumista Suomi edistää. Selonteossa todetaan Suomen sitoutuminen kestävä kehityksen ja Agenda 2030:n globaalien toimeenpanon vauhdittamiseen. Valiokunta korostaa, että kansalaisjärjestöillä on Suomen kehityspolitiikassa keskeinen rooli kansalaisyhteiskunnan ja samalla demokratian perustan vahvistajana.

(31) Valiokunta toteaa, että Suomen kehityspolitiikan päämääränä tulee edelleen olla kansainvälisten velvoitteiden mukaan köyhyyden poistaminen ja eriarvoisuuden vähentäminen sekä kes-

Valiokunnan mietintö UaVM 14/2024 vp

tävän kehityksen ja ihmisoikeuksien vahvistaminen. On myös tärkeää, että kauppapoliittisilla toimilla on kestäväan kehitykseen ja yritys vastuuseen pohjautuvia tavoitteita ja seurantaa ja niissä huomioidaan kehittyvien maiden asema. Valiokunta huomauttaa lisäksi Suomen pitkäjänteisesti pyrkineen YK-tavoitteiden mukaisiin kehitysrahoituksen BKTL-tasoihin, vaikka tavoitteeseen ei ole päästy. Valiokunta pitää tärkeinä selonteon kirjauksia Suomen tuesta vähiten kehittyneille maille.

(32) Humanitaarinen apu on tärkeä, itsenäinen kokonaisuus Suomen kehityspolitiikassa. Valiokunta huomauttaa humanitaarisen avun tarpeiden olevan globaalisti merkittävässä kasvusuunnassa. Humanitaarisen avun puolueettomuuden ja itsenäisyyden korostaminen on valiokunnan arviota mukaan tärkeää avun esteettömän perillemenon turvaamiseksi. Humanitaarisen avun osuus kehitysyhteistyöhön osoitetuista varoista on valiokunnan mukaan turvattava. Suomen on kannettava oma osansa globaalista kestävästä kehityksestä.

(33) Valiokunta toteaa käsittelevänsä kehityspolitiikan kokonaisuutta tarkemmin vastatessaan valtioneuvoston kansainvälisten taloussuhteiden ja kehitysyhteistyön selontekoon (VNS 4/2024 vp). Valiokunta on lausunnossaan UaVL 6/2024 vp käsitellyt myös kehitysyhteistyöhön kohdistuvia vähennyksiä osana julkisen talouden sopeutustoimia.

Suomen keskeiset kumppanit

(34) Pohjoismaat ovat Suomen läheisimmät kumppanit. Pohjoismaiden turvallisuusympäristön rajun heikkenemisen myötä yhteistyö on tiivistynyt merkittävästi erityisesti turvallisuus- ja puolustuspolitiikan alalla. Tämä on erityisen luontevaa nyt, kun kaikki Pohjoismaat ovat Naton jäseniä. Pohjoismaat ovat Suomelle tärkeitä myös Natossa.

(35) *Ruotsi* on Suomen läheisin kumppani, jonka kanssa tehdään laaja-alaista ja kiinteää yhteistyötä yhteiskunnan eri sektoreilla ilman rajoitteita. Myös valiokuntien välinen yhteistyö on hyvin tiivistä. Kahdenvälinen puolustusyhteistyö sai täysin uuden ulottuvuuden molempien maiden Nato-jäsenyyksien myötä. Ulko- ja turvallisuuspoliittisen selonteon valmistumisen jälkeen on julkistettu Suomen ja Ruotsin yhteistyö Naton eteenyönnetyn läsnäolon (FLF) osalta. Valiokunta pitää tätä merkittävänä. Norja on myös läheinen kumppani, ja yhteistyö tiivistyy entisestään tilanteessa, jossa kumpikin on Naton jäsenmaa ja jakaa maarajaa Venäjän kanssa. Lausuntovaliokunnat (HaVL 16/2024 vp, PuVL 10/2024 vp) korostivat itä-länsisuuntaisten yhteyksien parantamisen merkitystä logistiikan varmistamiseksi. Tämä korostuu paitsi Suomen ja Ruotsin välisessä, myös Norjan kanssa tehtävässä yhteistyössä.

(36) Selonteossa korostetaan Viron, Latvian ja Liettuan merkitystä kumppanina Suomelle. Valiokunta jakaa nämä arviot ja toteaa myös eduskuntien välisessä yhteistyössä korostuneen Pohjoismaiden ja Baltian maiden välisen yhteistyön (NB8) merkitys. Selonteko toteaa myös Suomen läheisen puolustusyhteistyön Saksan ja Ranskan kanssa.

(37) Selonteko linjaa Suomen kehittävän laaja-alaisesti suhdettaan *Yhdysvaltoihin*, joka on Suomen keskeinen liittolainen ja strateginen kumppani. Valiokunta jakaa selontekoon kirjatun näkemys, että Yhdysvaltain sitoutuminen Eurooppaan sekä kahdenvälisin järjestelyin että Naton kautta on tärkeä osa Suomen ja Euroopan turvallisuutta. Valiokunta sai asiantuntijakuulemisissaan

Valiokunnan mietintö UaVM 14/2024 vp

selvityksen siitä, että Suomi on johdonmukaisesti pitänyt yllä hyviä suhteita keskeisiin toimijoihin Yhdysvaltain poliittisen kentän eri puolilla. Valiokunta pitää tätä erittäin tärkeänä, myös ajatellen tulevien suhteiden rakentamista uuteen, tammikuussa 2025 aloittavaan presidenttiin ja hänen hallintoonsa. Euroopan on oltava valmis ottamaan enemmän vastuuta omasta turvallisuudestaan.

(38) Valiokunta sai selvityksen siitä, miten Suomen ja Yhdysvaltain kahdenvälisiä suhteita vahvistetaan eri sektoreilla. Kahdenvälisen yhteistyön ajankohtaisia aiheita ovat muun muassa jäänmurtajayhteistyö (ICE Pact) ja murresteknologia. Yhdysvallat myös kiinnostunut Suomen osamisesta myös esimerkiksi kokonaisturvallisuuden, varautumisen ja huoltovarmuuden osalta.

(39) Valiokunta painottaa puolustusvaliokunnan tavoin (PuVL 10/2024 vp) kahdenvälisen puolustusmateriaalialan yhteistyötä Yhdysvaltain kanssa. Yhteistyö on ollut jo pitkään tiivistä ja joulukuussa 2021 tehty päätös korvata vanheneva Hornet-kalusto F-35-hävittäjillä mahdollistaa yhteistyösuhteen syventämisen edelleen. Yhteistyö on Suomen puolustukselle kriittisen tärkeää tietujen teknologista huippuosaamista sisältävien asejärjestelmien näkökulmasta.

(40) Valiokunta pitää Suomen ja Yhdysvaltain kahdenvälisestä puolustusyhteistyösopimusta (Defence Cooperation Agreement, DCA) Suomen turvallisuuden kannalta keskeisenä, sillä se muodostaa perustan Yhdysvaltojen kanssa tehtävälle monipuoliselle puolustus- ja turvallisuusyhteistyölle. On Suomen kannalta merkittävää, että vastaava sopimus on tehty myös muiden Pohjoismaiden ja Yhdysvaltojen välillä. Sopimus mahdollistaa myös Yhdysvaltain puolustusmateriaalin ennakkovarastoimisen Suomeen ja amerikkalaisjoukkojen näkyvämmän läsnäolon. Tämä lisää Suomen puolustuksen uskottavuutta ja lisää pidäkearvoa.

(41) Selonteossa todetaan *Britannian* olevan Suomen läheinen liittolainen, jonka kanssa tehtävä tiivis yhteistyö ulko- ja turvallisuuspolitiikan alalla sekä puolustuksen ja puolustusmateriaalihankeiden alalla jatkuu. Valiokunta pitää tätä tärkeänä ja toteaa *Britannian* olevan myös Euroopan kyvykkäimpiä sotilaallisia maita. Samanmielisten maiden kanssa tehtävä yhteistyö myös JEF-kehikossa on keskeistä. Siihen kuuluvat *Britannian* ja *Hollannin* lisäksi kaikki Pohjoismaat ja *Baltian* maat.

Tuki Ukrainalle

(42) Selonteko sisältää vahvat kirjaukset koskien tukea *Ukrainalle* ja maan suvereniteetille, itsenäisyydelle ja alueelliselle koskemattomuudelle. Valiokunta tukee näitä painotuksia ja muistuttaa, että Venäjän Ukrainassa käymän hyökkäyssodan lopputuloksella on keskeinen merkitys Euroopan ja Suomen turvallisuuskehitykselle.

(43) Suomen laaja-alainen tuki Ukrainalle sisältää humanitaarisen avun, kehitysyhteistyön, materiaalituen, puolustusmateriaalituen sekä koulutustuen. Valiokunta pitää keskeisen tärkeänä, että tämä tuki Ukrainalle jatkuu, niin kahdenvälisesti kuin osana EU:ta ja Natoa. On myös tärkeää tehdä päättäväistä vaikuttamistyötä kansainvälisesti, jotta tuki Ukrainalle jatkuu ja kasvaa. Avun tehokkuuden maksimoimiseksi valiokunta painottaa sen koordinaation tärkeyttä. Valiokunta kiinnittää myös huomiota sodan ympäristötuhoihin ja huomauttaa, että niillä voi olla myös tervey-

Valiokunnan mietintö UaVM 14/2024 vp

teen liittyviä kauaskantoisia vaikutuksia. Valiokunta pitää tärkeänä Suomen keskeistä roolia Ukrainan rauhansuunnitelman sodan ympäristötuhoja käsittelevässä työssä.

(44) Kansainvälisellä tuella autetaan Ukrainaa käyttämään sille kuuluvaa, YK:n peruskirjan mukaista oikeutta puolustautua Venäjän hyökkäystä vastaan, puolustaa alueellista koskemattomuuttaan ja suvereniteettiaan sekä suojella siviileitä. Valiokunta painottaa, että tuessa on myös kysymys kansainvälisen oikeuden perusperiaatteiden ja demokraattisten arvojen puolustamisesta.

(45) Valiokunta toteaa puolustusvaliokunnan (PuVL 10/2024 vp) tavoin Ukrainan valinneen eurooppalaisen ja transatlanttisen tulevaisuuden ilmaisten tahtonsa liittyä niin EU:hun kuin Natoon. Valiokunta ilmaisee näille tavoitteille täyden tukensa. Diplomaattisissa pyrkimyksissä pysäyttää Venäjän hyökkäyssota Ukrainaa kohtaan on tärkeää, ettei ratkaisuja tehdä Ukrainan ja Euroopan ylitse ja että EU:n laaja tuki Ukrainalle säilyy ja vahvistuu.

Suomi Natossa

(46) Selonteko käsittelee kattavasti Suomen toimintaa Naton jäsenenä. Tämä on perusteltua, sillä Suomen Nato-jäsenyyttä avataan ulko- ja turvallisuuspoliittisen selonteon kautta nyt ensi kertaa. Nato-kirjauksiin voi nähdä sisältyvän myös erityistä signaaliarvoa ulkovaltojen suuntaan.

(47) Nato-jäsenyyden myötä Suomi sitoutui Naton perussopimukseen sekä Naton toimintaa määrittäviin ohjausasiakirjoihin. Niistä keskeisin on strateginen konsepti, jossa määritellään liittokunnan tehtävät. Strategista konseptia uudistetaan aika ajoin turvallisuusympäristössä tapahtuneiden muutosten mukaisesti. Nykyinen strateginen konsepti hyväksyttiin vuonna 2022. Siinä liittokunnan tärkeimmäksi tehtäväksi määritellään yhteinen pelote ja puolustus. Pelote ja puolustus kattavat koko liittokunnan alueen ja kaikista ilmansuunnista tulevat uhkat 360-asteen periaatteen mukaisesti. Naton kokonaispelote muodostuu tavanomaisista joukoista ja suorituskyvyistä, ohjuspuolustuksesta sekä ydinaseista. Näitä täydentävät avaruus- ja kybersuorituskyvyt. Lisäksi Naton päätehtäviin sisältyvät kriisienehkäisy ja -hallinta sekä yhteistyövarainen turvallisuus.

(48) Selonteossa todetaan Suomen olevan turvallisuuden tuottaja sekä rakentava, luotettava ja suorituskykyinen liittolainen, joka edistää kaikkien Naton päätehtävien toteuttamista yhdessä liittolaisten kanssa. Suomi toimii aktiivisesti Naton uskottavuuden, yhtenäisyyden ja päätöksentekokyvyn edistämiseksi. Suomi ei ole asettanut Nato-jäsenyydelle kansallisia rajoitteita ja osallistuu lainsäädäntönsä määrittämissä puitteissa laaja-alaisesti Naton toimintaan.

(49) Valiokunta pitää tärkeänä, että Suomi on sitoutunut koko liittokunnan toimintaan ja huomioi kaikkien liittolaisten turvallisuushuolet 360-asteen periaatteen mukaisesti. Suomi tarkastelee asemaansa Natossa niin Naton ulkorajamaana kuin Pohjoismaana. Samalla valiokunnan mielestä Suomen tulee jatkuvasti ja aktiivisesti liittokunnassa jakaa tietoa Suomen lähialueen turvallisuustilanteesta sekä sen aiheuttamista vaatimuksista. Valiokunta pitää puolustusvaliokunnan tavoin (PuVL 10/2024 vp) Suomen näkökulmasta ilmeisenä, että heikentynyt turvallisuusympäristö edellyttää puolustuksen ja pelotteen vahvistamista eritoten Naton itäisellä ja pohjoisella sivustalla.

Valiokunnan mietintö UaVM 14/2024 vp

(50) Naton strateginen konsepti määrittelee, että liittokunnan tavoitteena on ydinaseeton maailma, mutta niin kauan kuin ydinaseita on olemassa, se pysyy ydinase liittona. Naton ydinasepelotteen perimmäinen tarkoitus on rauhan säilyttäminen, liittokuntaan kohdistuvan painostuksen estäminen sekä pelotteen luominen aggressiota vastaan. Valiokunnan mukaan uutena Nato-jäsenenä on tärkeää, että Suomi vahvistaa osaamistaan myös liittokunnan tällä politiikkalohkolla. Suomi osallistuu liittokunnan ydinpelotetta koskevan politiikan päätöksentekoon. Valiokunta toteaa, ettei tämä ole ristiriidassa Suomen perinteisesti vahvan roolin kanssa ydinasevalvonnassa ja muistuttaa kaikkien liittokunnan maiden ratifioineen ydinsulkusopimuksen (NPT). Ylipäätään valiokunta pitää tärkeänä, että Suomi Nato-maana jatkaa korkeaa profiiliaan eri asevalvonta- ja riisuntakysymyksissä, Naton ydinasepelotetta kyseenalaistamatta.

(51) Saamansa selvityksen pohjalta valiokunta toteaa keskustelun perustellusti käynnistyneen Nato-maissa siitä, tulisiko Naton nostaa yhteisesti hyväksytyä tavoitetta käyttää 2 prosenttia bruttokansantulosta puolustukseen. Valiokunta toteaa, että kiristyneessä turvallisuustilanteessa on entistä tärkeämpää varmistaa, että liittokunnan puolustuksen resurssit ovat riittävät suhteessa muuttuneeseen turvallisuusympäristöön. Valiokunta myös tähdentää olevan tärkeää, että kaikki liittokunnan jäsenet täyttävät yhdessä sovitut tavoitteet. Suomen puolustusmenojen BKT-osuus on vuonna 2024 noin 2,4 prosenttia ja ensi vuonna noin 2,3 prosenttia bruttokansantuotteesta. Valiokunta pitää tärkeänä, että Natossa yhdessä päätetään tarpeeseen perustuva riittävä vähimmäistaso, joka on tällä hetkellä 2 prosenttia, ja että kaikki jäsenmaat saavuttavat sen.

(52) Valiokunta kiinnittää huomiota Ukrainan puolustuksen kokemuksiin siinä, millaisia vaikeuksia eri asejärjestelmien yhteentoimivuuden ja standardien puute on aiheuttanut maalle, joka on saanut laajasti aseapua eri Nato- ja EU-jäsenmaista. Näistä kokemuksista tulisi ottaa oppia mahdollisia tulevia kriisejä varten. Samoin pullonkaulat sotilaallisen liikkuvuuden osalta EU- ja Nato-alueella tulisi pikaisesti korjata.

(53) Valiokunta toteaa, että Suomen kansainväliset sitoumukset ja yhteistyö vahvistavat turvallisuutta tavalla, joka ei kohdista sotilaallista uhkaa muille valtiolle. Kuten valiokunta totesi mietinnössään (UaVM 5/2022 vp) käsitellessään valtioneuvoston selontekoa Suomen liittymisestä Pohjois-Atlantin liittoon, Suomi haki Nato-jäsenyydeltä puolustuksellista lisäsuojaa maan turvallisuuden takaamiseksi. Mietinnössä todettiin myös, että "aktiivisen ja ennakoivan diplomatian sekä vakautta edistävän ulko- ja turvallisuuspolitiikan, mukaan lukien kriisinhallinta, konfliktinesto ja rauhanvälitys, jatkaminen myös Naton jäsenenä on tärkeää ja edelleen, että "Suomen mahdollinen jäsenyys ei ole osoitettu ketään vastaan vaan sen tehtävänä olisi Suomen turvallisuuden vahvistaminen".

(54) Valiokunta toteaa Suomen Nato-profiilin olevan vasta muotoutumassa ja tähdentää eduskunnan roolin oikea-aikaisen informoimisen ja kuulemisen merkitystä, kun Nato-profiilia eri sektoreilla muodostetaan. Valiokunta odottaa valmisteilla olevan puolustusselonteon sisältävän tarkennettuja kirjauksia Suomen toiminnasta Natossa. Tämä antaa myös hyvän pohjan parlamentaarisen keskustelun jatkamiselle Suomen Nato-profiilista. Eduskunnan tiedonsaantioikeus ja vaikuttamismahdollisuudet on turvattava säännöllisellä ja ajantasaisella informaatiolla valiokunnille.

Valiokunnan mietintö UaVM 14/2024 vp

Suomi Euroopan unionissa

(55) Selonteossa linjataan, että Euroopan unioni on Suomen tärkein poliittinen ja taloudellinen viitekehys ja arvoyhteisö. Linjauksissa korostuu EU:n merkitys Suomelle keskeisimpänä turvallisuusyhteisönä ja erityisesti laajan turvallisuuden tuottajana. Lisäksi unionin todetaan olevan Suomelle keskeisin ulkopoliittinen vaikutuskanava. Selonteossa todetaan Suomen aseman olevan sitä turvatumpi, mitä yhtenäisempi ja vahvempi EU on, ja annetaan voimakas tuki EU:n yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan vahvistamiselle. Valiokunta painottaa EU:n ulkoisen toiminnan merkitystä. On tärkeää, että EU pitää yllä ja kehittää läheisiä ja toimivia kumppanuussuhteita eri puolille maailmaa. Tämän merkitys korostuu, kun samaan aikaan EU:n ja sen jäsenvaltioiden näkemyksiä haastetaan aktiivisesti ja avoimesti. Suomi on pienenä toimijana aina hyötynyt vapaakaupasta ja pääsystä markkinoille. On tärkeää, että EU kehittää omia kauppasuhteitaan edistäen EU-alueen tuotteiden pääsyä maailmanmarkkinoille.

(56) Valiokunta toteaa, että yhtenäinen ja vahva EU edellyttää tehokasta ja toimivaa päätöksentekokykyä. Päätöksenteon tehostaminen ulko- ja turvallisuuspolitiikan sektorilla on ajankohtainen ja tärkeä kysymys. Valiokunta on jo pitkään korostanut (UaVL 1/2024 vp, UaVL 4/2021 vp) unionin kannanmuodostuksen olevan nykyisellään ulko- ja turvallisuuspolitiikan kysymyksissä ajoittain liian hidasta, ja myös lopputulokset ajoittain vesittyvät. Valiokunta huomauttaa myös, että yksimielisyysvaatimus voi lisätä kolmansien maiden pyrkimyksiä vaikuttaa EU:n jäsenvaltioihin ja sitä kautta EU:n ulko- ja turvallisuuspoliittiseen päätöksentekoon. Valiokunta pitääkin perusteltuna pyrkimyksiä etsiä keinoja, joilla tällainen kehityskulku pysäytetään. Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa ja siihen liittyvät toimet Venäjää vastaan ovat osoittaneet tarpeen vahvalle, yhtenäiselle EU:lle. Valiokunta huomauttaa, että määränemmistöpäätöksentekoa tasapainottavat tarvittaessa perussopimukseen sisältyvät suojalausekkeet. Myös rakentavan pidättäytymisen käyttö on osa tätä asiakokonaisuutta. Sitä käytettäessä yksittäinen jäsenvaltio voi tarvittaessa pidättäytyä äänestämästä ja antaa lausuman, jolloin unionin päätöksenteko ei esty. Kyseinen jäsenvaltio ei olisi velvollinen soveltamaan päätöstä, mutta päätös sitoisi unionia.

(57) Valiokunta toteaa EU:n laajentumisen olevan pitkältä ajalta EU:n toiminnan keskiössä. Sitä ei enää nähdä yksinomaan hakijamaita hyödyttäväksi prosessiksi, vaan myös geopolittisesti merkittäväksi, EU:n strategiseksi intressiksi, turvallisuuspolitiikan keinoksi ja yhdeksi työkaluksi padota Venäjän vaikutusvallan kasvua EU:n lähialueilla sekä lisätä vakautta. Valiokunta pitää tärkeänä, että Suomi edistää EU:n jäsenyyskriteereihin perustuvan ja uskottavan laajentumispolitiikan toimeenpanoa, jossa korostuvat erityisesti demokraattisten instituutioiden ja oikeusvaltiouudistusten tärkeys. Valiokunta toteaa laajentumisen asettavan myös EU:n haasteen eteen. Selonteossa on oikein havaittu, että liittymisprosessin rinnalla EU:n tulee uudistua, jotta EU on valmis ottamaan uudet jäsenmaat vastaan, kun nämä maatkin ovat valmiita. Myös päätöksentekoon liittyvät kysymykset ovat olennainen osa tätä kokonaisuutta. Valiokunta toteaa, että yksimielisyysvaatimuksen vuoksi EU:n laajentumispyrkimykset mm. Länsi-Balkanilla ovat kohdanneet odottamattomia vaikeuksia, kun yksikin jäsenmaa on pystynyt tuomaan kahdenväliset ongelmat koko unionin laajentumiskehityksen tielle.

(58) Selonteossa todetaan, että Euroopan puolustusteollista kapasiteettia on kasvatettava ja puolustustarvikkeiden sisämarkkinoita vahvistettava niin Ukrainan pitkäjänteiseksi tukemiseksi kuin Euroopan puolustuskyvyn vahvistamiseksi. Valiokunta jakaa tämän arvion ja korostaa, ettei va-

Valiokunnan mietintö UaVM 14/2024 vp

rastoja kuluttava toimintamalli ole pidemmän päälle kestävä, vaan uudet ratkaisut tulee löytää riipeästi. Puolustusteollista tuotantoa on saatava riipeästi nostettua sekä EU-maissa että Ukrainassa, jotta Venäjän asettamaan sotateolliseen haasteeseen voidaan vastata.

(59) Valiokunta huomauttaa, että EU:ssa on tehty lukuisia aloitteita näiden tavoitteiden saavuttamiseksi, mutta työtä on edelleen valtavasti. Valiokunta painottaa, että puolustusteollisuuden kehittämisen keskiössä tulee olla se, miten Ukrainaa voidaan materiaalisesti tukea. Valiokunta pitää tärkeänä, että EU-aloitteita puolustusteollisen kapasiteetin nostamiseksi tehdään tiiviissä yhteistyössä keskeisten EU-alueen ulkopuolisten maiden kanssa tavalla, joka maksimoi puolustusteollisen tuotantokyvyn mahdollisimman nopean nostamisen. Valiokunta pitää tärkeinä selonteon kirjauksia Euroopan investointipankin (EIP) roolin vahvistamisesta puolustusteollisuuden rahoituksessa.

(60) Valiokunta myös huomauttaa, että EU:n puolustusteollisen kilpailukyvyn parantamisen kannalta on tärkeää varmistaa, että kaikki jäsenmaat sitoutuvat yhdessä sovittuihin säädöksiin. Saamansa selvityksen pohjalta valiokunta toteaa lisäksi, että puolustusteollisen ohjelman (EDIP) jatkovalmistelussa on varmistettava, että se huomioi riittävällä tavalla Suomen kokonaisturvallisuusmallin erityispiirteet eikä vaikuta kielteisesti Suomessa toimivien yritysten huoltovarmuus- ja varautumismalliin ja sopimus pohjaan Puolustusvoimien kanssa. Valiokunta myös huomauttaa Suomen ostavan merkittävän määrän puolustusmateriaalia unionialueen ulkopuolisista maista, ja pitää tärkeänä, ettei uudella EU-sääntelyllä vaaranneta Suomen toimivaa hankintamallia, jossa eri vaihtoehtoja vertaillaan perusteellisesti ja ostetaan kansallista puolustuskykyä parhaiten tukeva, suorituskykyisin ja kustannustehokkain asejärjestelmä.

(61) Naton ja EU:n strateginen kumppanuus on keskeisessä roolissa euroatlanttisen turvallisuuden ja vakauden kannalta. Suomi edistää Naton ja EU:n tosiaan täydentävää ja vahvistavaa yhteistyötä. Sotilaallisen liikkuvuuden hankkeiden edistäminen on esimerkki sektorista, joka edellyttää tiivistä yhteistyötä.

(62) Selonteko nostaa myös esille unionin kokonaisvaltaisen varautumisen merkityksen. EU:n kriisinkestävyys on osa strategista kilpailukykyä ja kykyä toimia itsenäisesti. Suomi edistää EU:ssa toimintatapaa, joka huomioi koordinoitusti kaikki politiikkasektorit varautumisen vahvistamisessa. Presidentti Niinistö luovutti komissiolle raporttinsa EU:n kriisinkestävydestä lokakuun 2024 lopussa. Valiokunta korostaa edelleen EU:n keskinäisen avunannon (SEU 42.7) ja yhteisvastuun (SEU 222) merkitystä. Myös Presidentti Niinistön raportti nostaa esiin kokonaisturvallisuuden sekä -varautumisen merkitystä sekä ulkoapäin tulleiden uhkien että ekologisten, esimerkiksi ilmastonmuutoksesta johtuvien, riskien toteutumisen varalle myös EU-tasolla. Suomi tavoittelee konkreettisia EU-tason tavoitteita unionille ja jäsenmaille kokonaisturvallisuuden vahvistamiseksi. Valiokunta pitää tervetulleena sitä, että unionitasolla edistetään aktiivisesti huoltovarmuuteen liittyviä kysymyksiä. Saatua selvitykseen pohjautuen valiokunta toteaa samalla, että EU-maiden huoltovarmuusjärjestelyjen parantaminen nykytasosta tulee olemaan pitkä ja resursseja vaativa prosessi. Suomen onkin tärkeää myös jatkossa huolehtia kansallisen huoltovarmuuden ja kokonaisturvallisuuden kehittämisestä sekä varautumisen tason nostamisesta ja siihen liittyvästä resurssien varmistamisesta. Globaalisti vahva ja toimintakykyinen EU voi edistää jäsenvaltioidensa ja kansalaistensa turvallisuutta, hyvinvointia ja taloudellisia etuja, kuten selonteko linjaa. Lisäksi valiokunta kiinnittää erityistä huomiota kriiseissä eskaloituviin naisiin

Valiokunnan mietintö UaVM 14/2024 vp

kohdistuvan väkivallan, sukupuolittuneen väkivallan ja seksuaalisen hyväksikäytön ehkäisemiseen.

(63) Valiokunta toteaa, että turvallisuuspolitiikan ja kauppapolitiikan yhteys on liitännäinen EU:n huoltovarmuuden kehittämiskeskusteluun. Selonteossa kuvataan, kuinka monet valtiot kokevat yhä vahvempaa tarvetta suojautua haitallista vaikuttamista vastaan ja taloudellinen protektionismi on kasvanut. Osana kiristyvää globaalia strategista kilpailua on viime vuosina keskusteltu enenevissä määrin kriittisten toimintojen ja tuotantoketjujen strategisesta eriyttämisestä (decoupling). Saadun selvityksen mukaan EU:ssa enemmän tukea saanut lähestymistapa on kriittisiin yhteyksiin liittyvien riskien hallinta (de-risking). Valiokunta painottaa, että de-risking-toiminta tulee olemaan yhä lisääntyvästi osa sekä Yhdysvaltojen että EU:n kauppaa- ja ulkopoliittikaa, mikä tulee muokkaamaan paitsi suurvaltasuhteita, myös kansainvälisen kaupan dynamiikkaa ja rakenteita.

(64) Valiokunta pitää selontekoon kirjattuja tavoitteita EU:n strategisen kilpailukyvyn kehittämistä oikeina. Keskiössä ovat erityisesti sisämarkkinoiden tehostaminen, vapaakaupan edistäminen, vahingollisten kauppasotien välttäminen ja tehokas kilpailupolitiikka. Valiokunnan kuulemat asiantuntijat nostivat esille, että globaali toimintaympäristö saattaa johtaa tilanteeseen, jossa unionin strategisen kilpailukyvyn ja taloudellisen turvallisuuden edistäminen kaupan vapauttamisen tai kansainvälisen sääntelyn keinoin voivat osoittautua riittämättömiksi. Tällöin Suomi voi joutua linjaamaan EU:n kilpailukyvyn, taloudellisten ulkosuhteiden ja taloudellisen turvallisuuden kehittämiseksi tähtäviä toimia tilanteessa, jossa kauppasodat laajenevat ja maailmantalouden sääntöpohjaisuus rapautuu. Valiokunta tähdentää pitkäjänteisten kolmasmaasuhteiden ja kauppasopimuskumppanuuksien merkitystä EU:n riskienhallinnassa. Valiokunta korostaa EU:n uusien vapaakauppasopimusneuvottelujen ja neuvottelujen ripeän voimaansaattamisen merkitystä. Samaan aikaan on tärkeää tukea pyrkimyksiä vahvistaa WTO:n toimintaedellytyksiä ja uudistamistyötä. Valiokunta on arvioinut laajemmin EU:n kauppapolitiikan näkymiä lausunnossaan UaVL 1/2024 vp.

(65) EU on kehitysyhteistyön merkittävin toimija maailmalla, ja Suomelle aktiivinen osallistuminen EU:n kehityspolitiikan päätöksentekoon antaa mahdollisuudet vaikuttaa kehitysyhteistyön toteutukseen ympäri maailmaa. Samalla se on yhä selkeämmin osa EU:n ulkosuhdetoimintaa.

Suomi globaalina toimijana

(66) Valtioneuvoston uusi YK-strategia on sisällytetty osaksi selontekoa. Strategiassa korostuu monenkeskisen kansainvälisen sääntöpohjaisen järjestelmän puolustaminen ja vahvistaminen Suomen toiminnan ohjenuorana YK:ssa. Suomi viestii tukeaan monenväliselle järjestelmälle myös tavoittelemalla YK:n turvallisuusneuvoston vaihtuvan jäsenen paikkaa vuosiksi 2029—2030.

(67) Strategia määrittelee Suomen YK-politiikan painopisteiksi rauhan ja turvallisuuden, demokratian, ihmisoikeuksien, oikeusvaltioperiaatteen ja kestävä kehityksen edistämisen sekä edelleen naisten ja tyttöjen oikeuksien puolustamisen, ml. seksuaali- ja lisääntymisterveys ja oikeudet. Strategiassa korostetaan myös Suomen johdonmukaista tukea kansainväliselle oikeudelle ja

Valiokunnan mietintö UaVM 14/2024 vp

sen kehittämiseksi. Nämä painopisteet ovat keskeisiä myös Suomen turvallisuusneuvostokampanjassa.

(68) Suomen tavoitteena YK:ssa tulee olla kansainvälisen yhteisön mahdollisimman vahva reagointi kansainvälisen oikeuden vakaviin loukkauksiin. Suomi tukee vastuuvollisuuden toteutumista ja kansainvälisen rikostuomioistuimen työtä. Suomi vahvistaa toiminnallaan YK:n kykyä ehkäistä, hallita ja ratkaista väkivaltaisia konflikteja, sekä tukee vahvaa ja koordinoitua YK-järjestelmää, joka turvaa humanitaarisen avun heikoimmassa asemassa oleville.

(69) Valiokunnan saaman selvityksen mukaan Suomi osallistuu aktiivisesti YK:n uudistustyöhön. Tähän osallistutaan esimerkiksi keskustelualoitteilla siitä, millä tavalla YK:ta ja turvallisuusneuvostoa erityisesti tulisi kehittää. Valiokunta pitää tätä aktiivista osallistumista tärkeänä. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan Suomi tukee pyrkimyksiä uudistaa YK:n turvallisuusneuvostoa siten, että sen pysyviä jäseniä lisättäisiin tavalla, joka lisäisi turvallisuusneuvoston geopoliittista ja väestöllistä edustavuutta. Lisäksi tavoitellaan mm. veto-oikeuden käytön rajoittamista. Suomi on saadun selvityksen mukaan myös mm. kannattanut neuvostolle laadittuja eettisiä toimintaohjeita ja aloitetta veto-oikeuden rajoittamisesta laajamittaisia julmuuksia käsittelevissä tapauksissa. Valiokunta pitää näitä tavoitteita perusteltuina ja pitää tärkeänä, että turvallisuusneuvoston uudistamisesta neuvoteltaisiin nykyistä määrätietoisemmin. Suomi on myös ajanut sitä, että vahvan kansalaisyhteiskunnan ja erityisesti nuorten ja naisten osallistuminen monenväliseen päätöksentekoon ja poliittiseen toimintaan tulee taata. Valiokunta toteaa, että osaksi YK-järjestelmän tehokkuus rakentuu siitä, miten hyvin eri YK-järjestöt, -rahastot ja -ohjelmat pystyvät tehtävänsä suorittamaan. Valiokunta korostaa, että YK:n eri osien työn tehokkuutta on säännöllisesti tarkasteltava ja evaluoitava. Valiokunta pitää tärkeänä sitä, että eduskunta pidetään in-formoituna YK:n kehittämiseen liittyvästä työstä.

(70) Valiokunta painottaa YK:n olevan sen jäsenvaltioiden summa. Globaalit jännitteet näkyvät YK:n toiminnassa voimakkaasti. Esimerkiksi Venäjä hyödyntää YK:ta oman disinformaationsa levittämiseen tehokkaasti. Onkin tärkeää, että myös Suomi ja EU toimivat tällä foorumilla mahdollisimman tavoitteellisesti ja tehokkaasti.

(71) Valiokunta pitää Suomen jäsenyyttä YK:n ihmisoikeusneuvostossa (ION) vuosina 2022—2024 esimerkkinä sitoutumisesta monenkeskiseen maailmanjärjestykseen. Valiokunta painottaa YK:n ihmisoikeusneuvoston (ION) olevan monenkeskisen järjestelmän tärkein ihmisoikeuksia maailmanlaajuisesti edistävä ja suojeleva hallitustenvälinen elin. Se ottaa laaja-alaisesti kantaa temaattisiin ja maakohtaisiin ihmisoikeuskysymyksiin ja sillä on mandaatti puuttua vakaviin ihmisoikeusloukkauksiin. Maailmanpoliittinen tilanne heijastuu myös ION:n työhön. Saadun selvityksen mukaan neuvosto on kuitenkin osoittanut toimintakykynsä puuttamalla vakaviin ihmisoikeusloukkauksiin ja sotarikoksiin. Suomi on myös pystynyt jäsenyytensä aikana myös painottamaan pitkäaikaisia painopisteitään ihmisoikeuspolitiikan alalla, ml. naisten ja tyttöjen oikeudet, sukupuolten tasa-arvo, vammaisten henkilöiden oikeudet, alkuperäiskansojen oikeudet ja LHBTIQ+ -henkilöiden oikeudet. Valiokunta pitää saamiaan tietoja hyvinä, samoin kuin yhteistyön painottamista kansalaisyhteiskunnan ja ihmisoikeuspuolustajien kanssa neuvoston työssä.

(72) Valiokunta pitää tärkeänä selonteon kirjauksia ihmisoikeuksien osalta. Valiokunta muistuttaa, että heikentynyt ulko- ja turvallisuuspoliittinen toimintaympäristö tarkoittaa sitä, että kehi-

Valiokunnan mietintö UaVM 14/2024 vp

tyssuunta myös kansainvälisen ihmisoikeuspolitiikan kannalta on erittäin huolestuttava. Ihmisoikeustilanne on heikentynyt useissa maissa ja alueilla. Saadun selvityksen pohjalta valiokunta korostaa Suomen päättävistä toimintaa ihmisoikeuspuolustajien suojelemiseksi ja kansalaisyhteiskunnan tukemiseksi maailmalla. EU:n ulkopuolella toimivien ihmisoikeuspuolustajien ohella on tärkeää tukea ja suojella myös EU:n jäsenvaltioissa toimivia ihmisoikeuspuolustajia.

(73) Selonteko nostaa rauhanvälityksen keskeiseksi keinoksi kantaa vastuuta globaalista rauhasta ja turvallisuudesta. Valiokunta pitää tätä tärkeänä ja korostaa rauhanvälityksen olevan tärkeä osa Suomen ulkopolitiikkaa ja keino rakentaa yhteyksiä kehittyviin talouksiin ja uusiin valtakemittymiin uskottavalla tavalla. Myös suomalaisilla kansalaisjärjestöillä on rauhanvälityksen alalla merkittävää osaamista. Suomen valtiollista rauhanvälitystoimintaa kehitetään yhteistyössä YK:n kanssa, rauhanvälitystä edistetään myös EU:n ja Naton kautta. Saadun selvityksen mukaan Suomi profiloituu inklusiivisen rauhanvälityksen puolustajana. Valiokunta pitää tätä tärkeänä ja korostaa, että naiset, rauha ja turvallisuus -agenda (YK:n päätöslauselma 1325) on keskeinen globaalien rauhan ja turvallisuuden kokonaisvaltaisessa tukemisessa. Suomi on myös onnistuneesti tuonut esiin nuorten roolia konfliktien ehkäisyssä ja ratkaisemisessa, YK:n päätöslauselman 2250 mukaisesti.

Suomi Etyjissä ja Euroopan neuvostossa

(74) Etyj on keskeinen osa Euroopan turvallisuusjärjestystä. Vuonna 1975 Helsingissä hyväksytyt periaatteet ja sitoumukset laaja-alaisen turvallisuuden, taloudellisen yhteistyön ja ihmisoikeuksien edistämiseksi ovat edelleen voimassa, vaikka Venäjä on niitä räikeästi rikkonut. Valiokunta toteaa Etyjin järjestönä olevan äärimmäisen haastavassa tilanteessa Venäjän hyökkäyssodan myötä. Valiokunta pitää tärkeä selonteon kirjauksia siitä, että Suomi toiminnassaan Etyjissä korostaa järjestön periaatteiden ja sitoumusten merkitystä ja pyrkii vahvistamaan sen toimintakykyä. Tämä työ on olennaista myös ajatellen Suomen vuoden 2025 Etyj-puheenjohtajakautta ja sen valmisteluja. Valiokunta toteaa, että mikäli rauhanratkaisut Venäjän Ukrainaankohdistamaan hyökkäyssotaan etenevät Suomen puheenjohtajavuonna 2025, voivat Etyjin erilaiset työkalut, mm. sotilas- ja siviilitarkkailumissiot, olla käyttökelpoisia.

(75) Tuki Ukrainalle on keskeinen osa Etyjin työtä. Valiokunta pitää lisäksi tärkeänä Etyjin työtä muiden lähialueiden maiden tukemiseksi vahvistaen näiden turvallisuutta ja tukien oikeusvaltioperiaatteiden ja ihmisoikeuksien kunnioittamista. Saadun selvityksen perusteella tämä työ on edelleen tuloksellista, vaikka Etyj järjestönä on haastavassa tilanteessa. Erityisesti korostuu yhteistyö Keski-Aasian, Etelä-Kaukasian ja Länsi-Balkanin maiden sekä Moldovan kanssa. Valiokunta painottaa Etyjin inhimillisen ulottuvuuden, kuten vähemmistöjen oikeuksien, sukupuolten tasa-arvon ja ihmiskaupan torjunnan merkitystä sekä kansalaisyhteiskunnan osallistumismahdollisuuksien turvaamista. Valiokunta myös painottaa sitä, että ihmisoikeus-, oikeusvaltio- ja demokraatiatyö sekä vaalitarkkailu ja rauhanvälitysmekanismien toiminta on pyrittävä turvaamaan myös silloin, kun Etyjin päätöksenteko muutoin on haasteellista.

(76) Selonteko sisältää myös tärkeät kirjaukset Suomen sitoutumisesta Euroopan neuvoston työhön, joka on maanosan johtava ihmisoikeusjärjestö. Suomi pyrkii Euroopan neuvoston ihmisoikeusroolin vahvistamiseen sekä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen toiminnan turvaamiseen. Selontekoon yhtyen valiokunta korostaa keskeisten ihmisoikeussopimusten ja niiden valitusme-

Valiokunnan mietintö UaVM 14/2024 vp

nettelyjen ja riippumattomien valvontajärjestelmien merkitystä. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimella sekä YK:n ja Euroopan neuvoston sopimusvalvontaelimillä tulee olla riittävät toimintaedellytykset valvoa tehokkaasti ihmisoikeusvelvoitteiden täytäntöönpanoa. Kansainväliset ihmisoikeussopimukset ovat osa kansainvälistä sääntöpohjaista järjestelmää.

Asevalvonta, puolustustarvikevienti

(77) Selonteossa linjataan Suomen jatkavan aktiivista ja rakentavaa asevalvonta- ja aseriisuntalinjaa kansallisen ja kansainvälisen turvallisuuden edistämiseksi. Suomi painottaa asevalvontasopimusten noudattamista ja luottamusta lisääviä toimia. Saadun selvityksen pohjalta valiokunta toteaa kansainvälisen asevalvonnan toimintaympäristön, asevalvontasopimusten toimeenpanon ja asevalvonnan edistämisen edellytysten heikentyneen. Valiokunta pitää arvioita huolestuttavia ja korostaa, että Suomen tulee jatkaa aktiivista vaikuttamista ja asevalvonnan merkityksen korostamista kansainväliselle vakaudelle ja turvallisuudelle.

(78) Autonomisia asejärjestelmät sekä laajemmin tekoälyn vastuullinen käyttö ovat tärkeä osa ajankohtaista asevalvonta-agendaa. Valiokunta toteaa saamansa selvityksen pohjalta, että täysin autonomiset asejärjestelmät, joita ei voida käyttää sodan oikeussääntöjen eli kansainvälisen humanitaarisen oikeuden mukaisesti, ovat itsessään laittomia, joten niitä ei tule käyttää tai kehittää. Päätös tappavan voiman käytöstä tulee aina olla ihmisellä eikä täysin autonomisia asejärjestelmiä tulisi jatkossakaan kehittää. Samanaikaisesti tekoälyn ja autonomian mahdollistavaa sääntelyä tarvitaan, jolla varmistettaisiin uusien asejärjestelmien kehittäminen ja käyttö kansainvälisen humanitaarisen oikeuden mukaisesti. Saadun selvityksen mukaan Suomi tukee autonomisia aseita koskevan sopimuksen aikaansaamista autonomisista asejärjestelmistä. Valiokunta tukee tätä tavoitetta.

(79) Selonteon mukaan Suomi harjoittaa vastuullista puolustustarvikkeiden ja kaksikäyttötuotteiden vientivalvontaa. Suomi toimii mm. ihmisoikeuksia koskevien kansainvälisten velvoitteidensa sekä kansallisen lainsäädäntönsä mukaisesti. Puolustusteollisuuden tuotteiden vienti, tuonti ja siirto ovat kokonaisuudessaan ja poikkeuksetta luvanvaraista toimintaa. Tuotteiden vientiä Suomessa arvioivat viranomaistahot ovat puolustusministeriö ja ulkoministeriö sekä tarvittaessa valtioneuvosto, jotka päättävät asianmukaisten vientilupien myöntämisestä. Vientiluvan ehtona on muun muassa luotettava selvitys tavaran lopullisesta käyttäjästä. Vientivalvonta on EU:ssa kansallisessa toimivallassa, mutta tiedonvaihtoa ja koordinaatiota pyritään lisäämään EU:ssa kansallisten vientilupapäätösten yhdenmukaistamiseksi. Valiokunta tukee tätä tavoitetta. Valiokunta huomauttaa, että Suomessa ei ole mahdollista ylläpitää elinvoimaista kotimaista puolustusteollisuutta ilman vientinäkymiä. Onkin keskeistä, että vientilupapolitiikka on johdonmukaista ja kerran luvitettujen tuotteiden ylläpito ja päivittäminen hyväksytään. Selonteko linjaa, ettei Suomi aseta puolustustarvikeviennille tiukempia kriteereitä kuin eurooppalaiset verrokkimaat. Valiokunta muistuttaa puolustusteollisuuden olevan osa Suomen puolustuspolitiikkaa. Samalla kyse on kotimaisista työpaikoista.

Kriisinhallinta

(80) Selonteossa todetaan Suomen jatkavan osallistumista kansainväliseen sotilaalliseen ja siviilikriisinhallintaan YK:n, Naton, EU:n ja Etyjin puitteissa. Suomen toiminnassa painottuvat ko-

Valiokunnan mietintö UaVM 14/2024 vp

konaisvaltainen kriisinhallinta sekä toiminnan vaikuttavuus ja tarveperustaisuus. Kriisinhallinnalla tuotetaan turvallisuutta ja kannetaan vastuuta kansainvälisestä rauhasta ja turvallisuudesta. Lisäksi osallistuminen parantaa myös Suomen turvallisuutta ja kehittää kansallisia valmiuksia ja suorituskykyjä.

(81) Suomi on saatujen tietojen mukaan päättämässä osallistumisensa sotilaallisen kriisinhallinnan OIR-operaatioissa kuluvan vuoden loppuun mennessä. Tämä tarkoittaa sotilaallisen kriisinhallinnan tehtäviin osallistuvien suomalaisten määrän laskua reilusti alle neljään sataan. Suomen suurin osallistuminen sotilaalliseen kriisinhallintaan noin 200 henkilöllä tapahtuu YK:n Unifil-operaation puitteissa. Kuluvan syksyn aikana tilanne Unifilin operaatioalueella on heikentynyt ja operaation toiminnan edellytyksiä jatkossa on vaikeaa arvioida. Myös siviilikriisinhallinnan osalta osallistumistrendi on laskusuunnassa, tällä hetkellä 131 suomalaista osallistuu siviilikriisinhallinnan tehtäviin operaatioissa tai sihteeristötehtävissä. Selonteon kirjausten ja edellä olevien tietojen myötä valiokunta arvioi, että Suomen osallistuminen kriisinhallintaan on varsin alhaisella tasolla.

(82) Valiokunta muistuttaa kriisinhallinnan olevan osa kansainvälistä vastuunkantoa ja kannustaa valtioneuvostoa pohtimaan keinoja kehittää osallistumista. Valiokunta toteaa, että tämä voidaan toteuttaa esimerkiksi osallistumalla uusiin operaatioihin, mukaan lukien pienet ja kustannustehokkaat operaatiot, kuten YK:n sotilastarkkailijaoperaatiot. Myös hakeutuminen operaatioita toteuttavien organisaatioiden päämajoihin (esimerkiksi YK:n ja EU:n politiikkayksiköt) voi olla keino kehittää ja nostaa Suomen kriisinhallintapolitiikan profiilia sekä lisätä osaamista ja kansainvälistä näkyvyyttä.

(83) Edellä kuvattu laskusuuntainen osallistumistrendi huomioiden, valiokunta kiinnittää huomiota vuonna 2021 toimineen kriisinhallinnan parlamentaarisen komitean suosituksiin. Suositukset sisälsivät keinoja kriisinhallintaosallistumisen kehittämiseksi ja toiminnan vaikuttavuuden ja resurssien käytön suunnitelmallisuuden tehostamiseksi. Valiokunta korostaa, että Suomen tulee myös osallistua aktiivisesti ja aloitteellisesti kriisinhallinnasta sen haasteista ja kehittämisestä käytävään kansainväliseen keskusteluun.

Suomen kriisinkestävyys

Huoltovarmuus

(84) Valiokunta pitää tärkeänä, että selonteossa painotetaan huoltovarmuuden turvaamisen merkitystä. Huoltovarmuuden tehtävänä on turvata väestön toimeentulo, maan talouselämä ja maanpuolustuksen kannalta välttämätön ja kriittinen tuotanto, palvelut ja infrastruktuuri vakavissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Hallintovaliokunta on lausunnossaan (HaVL 16/2024 vp) käsitellyt huoltovarmuutta. Lausunnossa nostetaan esiin huoltovarmuuskriittisten meri- ja lentokuljetusten turvaaminen merkittävänä turvallisuuskysymyksenä. Lausunnossa pidetään tarpeellisena sekä Suomen sisäisen että Pohjoismaiden välisen infrastruktuurin kehittämistä sekä siviili- että sotilastarkoituksiin. Lausunnossa painotetaan myös energia- ja tietoliikenneyhteyksien turvaamisen merkitystä sekä riittävää kotimaista energiantuotantoa. Ulkoasiainvaliokunta painottaa lisäksi ruokaturvan kannalta riittävän kotimaisen tuotannon merkitystä.

Valiokunnan mietintö UaVM 14/2024 vp

(85) Puolustusvaliokunta muistuttaa lausunnossaan (PuVL 10/2024 vp) Nato-jäsenyydellä oleva merkittäviä positiivisia vaikutuksia Suomen sotilaalliseen huoltovarmuuteen, ja jäsenyys parantaa merkittävästi myös Itämeren meriliikenteen turvaamisedellytyksiä. Naton jäsenmaat ovat järjestäneet sotilaalliseen toimintaan liittyvän huoltovarmuutensa Naton yhteyteen. Natolla on huoltovarmuusvirasto NAMSA (NATO Maintenance and Supply Agency) sekä siviilisektorin huoltovarmuuteen liittyviä komiteoita. Jäsenyys Natossa tuo Suomen mukaan liittokunnan puitteissa sovittuihin huoltovarmuusjärjestelyihin. Naton siviilivalmiuskomitea ja työryhmäyhteisö on ainoa kansainvälinen foorumi, jossa huoltovarmuus- ja siviilivalmiusasioita käsitellään kokonaisvaltaisesti ja osana turvallisuus- ja puolustusjärjestelmää, kuten Suomessakin. Naton suunnittelun keskiössä on sotilaallisen puolustuksen kannalta tarvittavien siviilivoimavarojen ja -toimintojen varmistaminen, mutta myös yhteiskunnan toimivuuden kannalta muut elintärkeät toiminnot huomioidaan Naton suunnittelussa.

(86) Puolustusvaliokunta muistuttaa myös, että kansallisia toimia sotilaallisen huoltovarmuuden alalla vahvistaa merkittävästi Naton perussopimuksen 8 artikla, jonka mukaan Naton jäsenmaa ei voi tehdä sitoumuksia kolmansien osapuolten kanssa, jotka menevät liittokunnan jäsenyyden asettamien velvoitteiden edelle. Eli jos Natoon kuulumaton maa tekee esimerkiksi kriisiajan huoltovarmuusyhteistyöhön liittyvän sopimuksen Naton jäsenmaan kanssa, tämän sopimuksen soveltaminen on aina toissijaista mahdollisten Naton muiden jäsenmaiden samanaikaisiin tarpeisiin nähden. Suomen huoltovarmuuden keskeisimmät kumppanit ovat Pohjoismaat, erityisesti Ruotsi, jonka kanssa kehitetään määrätietoisesti konkreettisia, yhteisiä varautumisjärjestelyitä. Nato-jäsenyyden ja DCA-sopimuksen myötä yhteistyötä Yhdysvaltojen kanssa syvennetään.

(87) Selonteossa todetaan, että Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa, kokemukset Covid-pandemiasta ja maailman jännitteet korostavat yhteiskunnan kriisinkestävyuden merkitystä. Suomalaisen yhteiskunnan kriisinsietokyky perustuu kokonaisturvallisuuden toimintamallin mukaisesti kykyyn ylläpitää yhteiskunnan elintärkeät toiminnot kaikissa olosuhteissa, mikä edellyttää saumatonta yhteistyötä viranomaisten välillä. Ulkoasiainvaliokunta korostaa lausuntovaliokuntien tavoin turvallisuusviranomaisten (Puolustusvoimat, Rajavartiolaitos, poliisi ja Tulli) välisen yhteistyön toimivuutta. Viranomaisyhteistyön rajapinnassa ei saa olla lainsäädännöllisiä aukkoja tai epäselvyyksiä johtosuhteissa, joita ulkopuoliset tahot pyrkivät hyödyntämään. Puolustusvaliokunta huomauttaa lausunnossaan myös, että hybriditoimintaympäristössä vaikuttaja pyrkii toimimaan tavalla, joka ei vielä johda lisätoimivaltuuksien ottamiseen käyttöön esimerkiksi valmiuslain kautta. Tämä korostaa sitä, että eri turvallisuusviranomaisten pitää pystyä jo normaaliolojenkin toimivaltuuksin tehokkaaseen ja nopeaan vastatoimintaan.

(88) Puolustusvaliokunta painottaa lausunnossaan, että keskeinen kehittämistarve eri hallinnonalojen säädöshankkeissa liittyy kansallista turvallisuutta koskevien vaikutusten selvittämiseen ja arvioimiseen. Lausuntovaliokuntien (HaVL 16/2024 vp, PuVL 10/2024 vp) tavoin ulkoasiainvaliokunta kiinnittää huomiota kriittisen infrastruktuuriin liittyvän avoimen tiedon, kuten paikkatiedon suojaamiseen, sillä paikkatietoja voidaan käyttää myös kansallista turvallisuutta heikentävällä tavalla.

Valiokunnan mietintö UaVM 14/2024 vp

Hybridivaikuttamisen torjunta

(89) Venäjän vihamieliset hybridi- ja sabotaasitoimet ovat ulottuneet laajasti Eurooppaan. Myös Venäjän Suomeen kohdistama hybridivaikuttaminen on kasvanut merkittävästi. Esimerkkeinä tästä ovat syksyllä 2023 alkanut välineellistetty maahantulo itärajalta ja informaatiovaikuttamisen lisääntyminen. Hallintovaliokunta muistuttaa lausunnossaan (HaVL 16/2024 vp), että EU:n ja Naton ulkorajavaltiona Suomella on korostettu vastuu ulkorajoista ja Schengen-valtiona myös Schengenin toimivuudesta ja kestävyydestä. Turvallisuuspoliittisesta näkökulmasta on keskeistä, että Suomi pystyy vastaamaan välineellistetyn maahantulon tilanteeseen ja hybridivaikuttamiseen ulkorajoillaan. Hallintovaliokunta myös painottaa, että ulkoisten toimijoiden mahdollisuudet käyttää muuttoliikettä Suomeen ja Euroopan unioniin kohdistuvan vihamielisen vaikuttamisen välineenä tulee voida estää mahdollisimman tehokkaasti. Selonteon mukaan on todennäköistä, ettei uhka lähiaikoina pienene, vaan Suomeen kohdistuvan hybridivaikuttamisen intensiteetti ja keinovalikoima vaihtelevat. Suomi osallistuu ja vaikuttaa ilmiötä koskevaan oikeudelliseen vuoropuheluun.

(90) Hybridivaikuttamisen tavoitteena on kohdevaltion toimintakyvyn heikentäminen. Hybridivaikuttaminen voi sisältää myös esimerkiksi kyberoperaatioita, valheellisten uutisten ja propagandan levittämistä, terroristisia toimia, poliittisten ääriliikkeiden rahoittamista sekä demokratian keskeisiin instituutioihin vaikuttamista. Ulkoasiainvaliokunta pitää lausuntovaliokuntien tavoin tärkeänä, että hybridivaikuttamisen torjuntaan varaudutaan mahdollisimman laaja-alaisesti. Hybridiuhkien tehokas torjunta edellyttää yhtenäistä ja ajantasaista tilannekuvaa, sillä hybridiuhat ovat luonteeltaan tarkoituksellisen moniulotteisia, ja niiden vaikutukset ja torjuntavastuut ulottuvat useiden kansallisten viranomaisten vastuulle. Valiokunta pitää tärkeänä Suomen aktiivista toimintaa EU:n ja Naton kyvykkyyksien vahvistamiseksi hybridiuhkien torjunnassa. Helsingissä toimivan Euroopan hybridiosaamiskeskuksen toiminta on tässä työssä tärkeää.

(91) Selonteossa nostetaan erääksi mahdolliseksi hybridivaikuttamisen keinoksi kriittisen infrastruktuurin tahallinen vaurioittaminen. Valiokunta muistuttaa, että häiriöt esimerkiksi energian tuotannossa, tietoliikenteessä tai vesihuollossa heijastuvat kokonaisturvallisuuteen ja vaikuttavat kansalaisten turvallisuuden tunteeseen ja korostaa hallintovaliokunnan (HaVL 16/2024 vp) tavoin viranomaisten ja yksityisen sektorin välisen yhteistyön merkitystä tähän haasteeseen vastamisessa.

Digitaalinen toimintaympäristö, kyberturvallisuus, uudet teknologiat

(92) Selonteossa korostetaan kyberturvallisuuden ja -puolustuksen merkitystä valtiollisen suvereniteetin turvaamisessa. Vihamielinen kybertoiminta on vakiintunut osaksi voimapolitiikkaa. Saatujen asiantuntija-arvioiden mukaan vaikuttamisessa pyritään pitäytymään aseellisen voimankäytön kynnyksen alapuolella. Tämä hämärtää sodan ja rauhan rajaa sekä haastaa eri toimijoiden nykyisiä rooleja, toimivaltaa ja lähestymistapaa kyberuhkiin. Kuten hallintovaliokunta lausunnossaan (HaVL 16/2024 vp) toteaa, kyberturvallisuuden korkean tason säilyttäminen edellyttää ajankohtaista tilanneymmärrystä yhteiskuntaan kohdistuvista kyberuhkista. Erityisen merkittävää on saada tietoa yhteiskunnan elintärkeisiin toimintoihin kohdistuvista uhkista. Muuttuneeseen kyberuhkatasoon vastaaminen edellyttää uusia ja tehokkaita toimia sekä myös tiivistä yhteistyötä EU:ssa, Natossa ja kumppanimaiden kanssa. Puolustusvaliokunta muistuttaa lausunnos-

Valiokunnan mietintö UaVM 14/2024 vp

saan (PuVL 10/2024 vp) Suomen vahvasta osaamisesta ja teollisuudesta kyberturvallisuuden alalla, ne tarjoavat mahdollisuuksia, myös kansainvälisesti.

(93) Selonteko nostaa vihamieliseen kyber- ja hybriditoimintaan syyllistyneiden valtioiden tai muiden tahojen selvittämisen ja nimeämisen (ns. attribuutio) osaksi Suomen poliittista keinovälikoimaa tällaiseen toimintaan vastaamisessa. Valiokunta pitää tätä perusteltuna. Samalla on kuitenkin huomioitava, ettei tämäkään välttämättä tehokkaasti toimi vastaamisessa pahantahtoiseen toimintaan.

(94) Valiokunta pitää tärkeänä, että valtioneuvosto valmistelee kyberpuolustusdoktriinia poikkihallinnollisesti. Osana tätä työtä tulee tunnistaa mahdolliset lainsäädännölliset tarpeet, esimerkiksi tarkennettaessa Puolustusvoimien tehtäviä kyberpuolustuksessa.

(95) Selonteossa todetaan, että murroksellisilla teknologioilla, kuten tekoälyllä ja kvanttitekknologioilla voi olla merkittäviä turvallisuuspoliittisia vaikutuksia sen lisäksi, että teknologinen kehitys avaa uusia mahdollisuuksia. Autonomiset järjestelmät, virtualisaatio, tekoälyn kehitys, 3D-tulostus, nanomateriaalit, bioteknologia ja energiateknologia ovat esimerkkejä teknologioista, jotka vaikuttavat Suomen toimintaympäristöön keskeisesti. Tekoälyn kehitys tekee kyberhyökkäyksistä, informaatiovaikuttamisesta ja disinformaatiosta yhä kohdennetumpaa ja vaikuttavampaa. Esimerkiksi syvävääreännösten käyttö laajenee ja niiden tunnistaminen vaikeutuu. Saadun selvityksen pohjalta valiokunta toteaa lisäksi, ettei nopeasti etenevää autonomista robotiikkaa ole käsitelty selonteossa. Saadun selvityksen mukaan sen kyvykkyydet kasvavat kuitenkin muun tekoälyn kanssa samanaikaisesti.

(96) Valiokunta korostaa hallintovaliokunnan tavoin oikean ja luotettavan informaation keskeistä merkitystä digitalisoituneessa yhteiskunnassa. Informaatiovaikuttamisen tavoitteena on usein demokraattisten yhteiskuntien polarisaatio. Siihen voidaan vastata esimerkiksi oikea-aikaisella ja kohdistetulla strategisella viestinnällä. Päätäjien ja viranomaisten on kyettävä eri tilanteissa jakamaan oikea-aikaista ja paikkansapitävää tilannekuvaa, jotta disinformaatiolta voidaan mahdollisimman tehokkaasti välttyä. Tämä korostaa myös kansalaisten digi- ja kyberturvallisuustaitojen kehittämisen merkitystä. Natossa tehtävä kognitiivisen sodankäynnin konseptin kehitystyö on tärkeä myös Suomelle. Informaatiopuolustus on nykyisessä mittakaavassaan uusi asia ja sen kehittämiseksi tarvitaan selkeitä tavoitteita ja resursseja sekä määrittelyä työnjaosta ja siitä, kuka kokonaisuudesta kansallisesti vastaa.

(97) Selonteossa painotetaan Suomen huolehtivan kansallisen tiedustelun kehittämisestä vastaamaan lisääntyneisiin vaatimuksiin ja turvallisuusympäristön muutoksiin. Valiokunta pitää tärkeänä selonteon kirjausta siitä, että Suomi osallistuu aktiivisesti Naton tiedusteluyhteistyöhön. Tässä yhteistyössä ei ole kyse ainoastaan sotilaallisesta ulottuvuudesta, vaan yhteistyöstä laaja-alaisesti, kattaen myös siviilitiedustelun ja turvallisuustoimialan. Huomattava osa valtiollisesta vaikuttamisesta on ei-sotilaallista, mikä lisää siviilitiedustelun merkitystä niin Suomelle kuin Natollekin, sotilastiedustelun lisäksi.

Valiokunnan mietintö UaVM 14/2024 vp

Terrorismi, järjestäytynyt rikollisuus

(98) Valiokunta jakaa hallintovaliokunnan arvion (HaVL 16/2024 vp), että järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaan tulee panostaa. Järjestäytyneen rikollisuuden torjunta edellyttää tehokasta kansallista ja kansainvälistä yhteistyötä.

(99) Myös kansainvälinen terrorismin vastainen työ edellyttää Suomelta toimenpiteitä. Valiokunta toteaa, että Naton puitteissa tehtävä terrorismin vastainen työ on tässä merkittävässä roolissa. Hallintovaliokunta muistutti lausunnossaan, että kansainväliset terroristiset verkostot ulottuvat myös Suomeen, joiden lisäksi verkkoyhteisöillä on keskeinen rooli kotoperäisen radikalisoitumisen alustana. Terroristijärjestöjen kyky kehittää laajamittaisissa iskuissa käytettävä uusia aseita tai kyky hyödyntää tekoälyä esimerkiksi propagandassaan luovat uusia uhkia, joihin tulee kyetä varautumaan.

Maanpuolustustahto

(100) Valiokunta korostaa, että resilienssin keskeinen osa muodostuu toimivasta yhteiskunnasta, jossa toteutuu luottamus viranomaisiin, luottamus väestöryhmien kesken ja yhteiskuntarauha. Nämä ovat olennaisia tekijöitä, kun ulkopuolisia hyökkäyksiä ja vaikuttamisen eri muotoja torjutaan. Yhteiskunnan eheydestä huolehtiminen turvaa osaltaan myös maanpuolustustahtoa, joka on yhteiskunnan kriisinsietokyvyn ylläpidon ja kehittämisen kannalta aivan keskeinen asia. Maanpuolustustahto on Suomessa ollut perinteisesti hyvin korkea, ja tämä tulee myös jatkossa turvata.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Ulkoasiainvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy kannanoton selonteon VNS 3/2024 vp johdosta.

Valiokunnan kannanottoehdotus

Eduskunta edellyttää, että kaikki eduskuntapuolueet kattava parlamentaarinen seuranta järjestetään myös tulevien turvallisuutta koskevien selontekojen valmistelun yhteydessä.

Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto informoi eduskuntaa ajantasaisesti Nato-jäsenyyteen liittyvistä keskeisistä politiikkalinjauksista ja ratkaisuista myös selontekojen välisenä aikana.

Valiokunnan mietintö UaVM 14/2024 vp

Helsingissä 4.12.2024

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

varapuheenjohtaja Sofia Vikman kok
jäsen Eva Biaudet r
jäsen Veronika Honkasalo vas
jäsen Vilhelm Junnila ps
jäsen Antti Kaikkonen kesk
jäsen Atte Kaleva kok
jäsen Anne Kalmari kesk
jäsen Johannes Koskinen sd
jäsen Jarmo Lindberg kok
jäsen Veijo Niemi ps
jäsen Jenna Simula ps
jäsen Tytti Tuppurainen sd
jäsen Ville Vähämäki ps
varajäsen Sari Sarkomaa kok
varajäsen Ville Skinnari sd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Jonna Savola